

Работата на съдията е като една раница, която мъкне на гърба си

Велико Търново, 30 септември 2017 г.

Ние се събрахме по линията на ПИОР¹. Тогава Нели Куцкова беше председател на Софийския окръжен съд, аз на Габровския, Душана Здравкова беше на Варненския... Тогава почна компютризацията на съдилищата. Помня, когато дойдох тука в Апелативния съд, моите секретарки тропат на едни машини и казват: “Ама ние после ще го препишем на компютъра!” А я сега ги вкарай в съдебно заседание с пишеща машина!

Сега всички работят на компютри.

Да, аз говоря за 98-ма година, тия години – когато съдебната система трябваше да се реформира, демокрацията, какво било... целият ми живот мина през тия преходи и демокрации. Но, едно време Светла Даскалова² назначаваше съдиите и толкова боклуци в системата нямаше. Моите родители не са се занимавали с политика, не са били членове на БКП – нищо такова не съм използвала. Въпросът е, че с успех под 4,50 съдия не се ставаше. Бяхме и малко. Аз когато кандидатствах, 50 души курс. Никой не отпадна, дойдоха: от задочно, от предни курсове. Но, 1963/64-та почнахме 50 души курс. Аз бях изкарала 5,50 на българския и няхах пълно шест диплома. А имаше предимства. Имаше една Роса тук, тази година почина, тя беше дете на активни борци. Викам: “Росе, какъв е бил баща ти? Моят баща е 22-ра година роден, като е дошъл 9 септември е бил на 20 години, нямало кога да е активен борец.” Както и да е, имаше такъв процент. При максимален бал 36 аз имах 34,20 и бях седма поред отдолу нагоре. Значи, правете сметка какви хора се приемаха. Тази Роса влезе с предимство, но беше много добра студентка. Само че се омъжи за един търновец, а тук тогава нямаше места за съдии. Тя стана следовател и беше много добър следовател. И почина. На 15 февруари я видях, на 23-ти почина.

Аз исках да почнем оттам: вие как се насочихте към правото? Кой ви вдъхнови? Имате ли юристи в рода?

Нямаме юристи в рода. Да ви кажа откровено, исках да следвам архитектура. Завършила съм математическа паралелка, тогава нямаше математически гимназии. Занимавах се с разни макети, къщички правех... Исках

¹ Правна инициатива за образование и развитие.

² Министър на правосъдието 1966-1990 г.

архитектура, но там приемаха много малко студенти. Аз на математиката изкарах висок успех, обаче трябваше да отида на частни уроци по рисуване. Ние учехме проекционно съвсем малко в XI клас. И това, което ни бяха поставили като задача на рисуването, не отговаряше както трябва на проекциите. Там имах нисък успех. И там също се гледаше предимство, малко хора приемаха и можех да вляза “Промислено и гражданско строителство”, което е втората хубава специалност. Но аз не исках, баща ми пък искаше (*смях*). Защото казваше, че правото щяло да отмре и другарските съдилища да гледали делата. Хич не му се щеше да се занимавам с такива обществени науки. Обаче аз, като ме приеха правото – тогава можеше в два ВУЗ-а да кандидатстваш – и... и така!

Никога, когато губиш, не знаеш какво печелиш. Добре, че завърших право. Защото, ако бях завършила Инженеро-строителния, та дори архитектура, 93-та година, когато възрастта ми е вече понапреднала, ликвидираха проектантските организации – какво щях да работя, как щях да се пенсионирам!? А тук, отначало много ниско платени бяхме. Започнах със 100 лв и пет лева от Тодор Живков (*смях*). Така. Полицаят, който води подсъдимите, вземаше повече от мен. Малко съм била районен съдия, пет години и нещо. По разпределение в Севлиево отидох 1969 г. Там стоях две години и четири месеца и трябваше да си остана там, да направя трите години по разпределение. Колегата и екипът прокурори и адвокати бяха на ниво. Но имаше един председател на Окръжния съд, каза: “Имаме място” и аз се подлъгах и отидох в Габрово. Там попаднах на великолепни юристи. Марин Чернев, Бог да го прости, той почина на 58 години. Не можа да се пенсионира. Бойка Попова, която е във Върховния съд – сега вече ВКС – е в неговия кабинет. След това председател на Окръжния съд беше Нено Ненов, който се пенсионира като председател на Гражданско отделение, той беше цивилист. Просто, попаднах при такива хора... и много рано отидох в Окръжен съд. От 1972 до 1998 – колко години са? – съм живяла в Габрово. Аз най-много съм живяла в Габрово.

26 години.

Така, от които 21 година съм окръжен съдия. Почнах от Районния съд, после Окръжния, станах зам.-председател на Окръжния съд, след това станах председател. 97-ма година, този мандат бях във Висшия съдебен съвет. Можех да отида и във Върховния административен съд... Но тогава направиха апелативните съдилища и Здравко се съгласи, мъжът ми, да дойдем в Търново.

Той също ли е юрист?

Не, той е инженер. Родом е от Трявна и там работеше във военния завод. Преди пенсия обявиха завода в несъстоятелност и заплатата му стана 135 лв, минималната. Но когато аз вземах 165 лв, той взимаше 380. Е, сега благодаря на съдбата, пенсията ми е тавана. Обърнаха внимание на съдиите. Просто, оцениха труда ни. Но в замяна на това, чудя се и се мая, защо качеството падна и защо нямат авторитет.

Как си го обяснявате?

Ами, не мога... Не са всички такива хора! Както ви казах, аз не съжалявам, защото съдийската професия дава много свобода. Вярно, много задължения, но и много свобода. Защото ти го пишеш и се подписваш. Е, кажи: това не е ли и отговорност, и свобода. И нямаш началник. Казвах едно време, че партийният комитет нареждал как да се пишат делата – поне в Габрово това го нямаше.

Имали ли сте случаи на някакъв вид намеса?

Да ви кажа откровенно, бях си изградила... не мога да кажа авторитет, ама някакво мнение на хората за мен и понякога казваха: “Ни приема, ни предава”. С една дума, може би поведението ми не им е давало основание за намеса.

А иначе, може всичко да приказват, че делата се оправят, но това са писания. Не може едно дело да се оправи току-така. Всичко се решава в полза на страната, която съумее да докаже тезата си. Е, може доказателствата да са такива, които пред съда да изглеждат годни, а да не са – което е доста трудно. Но не може, трябва да си съвсем безотговорен да седнеш ти и доказателствата по делото да са такива, а ти да напишеш друго решение.

Аз започнах с гражданско право. Изкарах си целия стаж в адвокатурата в София, Седма юридическа колегия. Милчо Венков беше там, аз бях при Атанас Николов. Той е бил Караниколов, ама беше махнал “кара”-то, защото побелял (*смях*). Също бяха на мнооого високо ниво.

Та, отначало аз предпочитах гражданското право. Но в Габрово в Районния съд не бяха профилирани. Съдът беше разделен на райони, един съдия в тоя район, друг в другия и гледат всички дела в района. Не по спецификата на материята. Гледах и наказателни, и граждански дела. И тогава Васил Гоцев, не знам жив ли е още, като беше министър (точно по времето, когато бях във Висшия съдебен съвет), казва: “Нисък е рейтингът на съдилищата!” – “Ами, господин министър, как да е висок? Като по гражданските дела са 50:50. Ако уважим иска, ответникът

не е доволен. Ако отхвърлим иска, ищецът не е доволен. А по наказателните дела дори от оправдателна присъда подсъдимият не е доволен: защо бил изправен пред съда!?” – ами такива доказателства са събрани, уличават го, съдът трябва да прецени. И затова ми е интересно, като почнат по телевизията: какво наказание се предвижда. Ама чакайте бе, хора, този човек е обвинен. А обвиненият не е осъден. Трябва да се съберат, да се преценят доказателствата. Даже, много ми е интересен този термин: когато трябва да вземат мярка за неотклонение по отношение на уличения в престъпление, се казва, че са “събрани доказателства, които дават основание да се направи предположение, че е извършител на деянието”. А те почват: “има доказателства, че е извършил” – такива неща. Трудно е. Аз диабета може би от това съм го хванала, и от заседналия начин на живот, защото седиш и пишеш. Много ми е интересно как може сега да не си пишат делата. Ние едно време, например трудов спор: ти си длъжен да го разгледаш в 14-дневен срок. И в седемдневен срок да напишеш мотивите. А сега какво? Аз ги гледам в София в Районния съд – не съм вътре в нещата, може да не е така, ама както ги изнасят – по три години не изготвят мотивите към дадено дело. Ами ще изтече давността!

Това са сигурно единици. Все пак този съд е най-натовареният в България...

Ама не може така! И моите колеги: “Много работа, много работа!” Ние бяхме тука седем човека апелативен съд: трима граждански състав, трима наказателен и един председател. Още корпоративните дела не течаха. Сега са 15 души, вечно се оплакват. А аз като съм ходила, гледам – делата са 2/3 по-малко. А заплатите са доста големи.

А защо делата са по-малко?

Защото в наказателното производство някакси стана мудно следствието ли, не мога да разбера. От полицията казват: ние ги разкриваме, вие не ги съдите. Ама как ги разкриват? Тоя апартамент го разбиха (*смях*). Пристигам тука – бях вече пенсионерка – пристигам, пъхам ключа, той се превърта ей тъй. Отварям, обърнато всичко. Обаждам се в полицията, те ме познават, пристигат и питат “Какво липсва?” – “Как какво липсва, като аз не съм пипала нищо. Трябва да има оглед на местопроизшествието.” Както и да е. Те това го броят престъпление, разкрито престъпление. Минаха няколко месеца и ми написаха, че е образувано производство срещу неизвестен извършител. И сега чакам да ми пишат, че са го прекратили. Е, не може това да минава за разкрито престъпление!

Иначе, да ви разкажа по-конкретно. След като завърших семестриално, проведох задължителния си стаж, след което се явявах на теоретико-практически изпит, за да получиш правоспособност. След това беше разпределението и бях разпределена в Ямбол. Аз си мислех, че ще се отърва и не отидох. Имаше един съдия във Върховния съд, Кирил Богданов, познат на баща ми, някога почнал кариерата си от Севлиево, каза: “Там за двама съдии е много добре работата, но за един е много” – а колегата бил сам. И там бях две години и четири месеца, след което отидох в Габрово в Районния съд, после в Окръжния. Най-дългият период от съдийската ми работа, почти 26 от 39 години, е там. И след това дойдох в Апелативния съд. Като станах председател на Окръжния съд, понеже повечето беше дамски съставът – само един мъж имахме – поех наказателните дела. Като дойдох тук, бях заместник-председател и председател на Наказателното отделение и така се пенсионирах. С най-добри впечатления от колегите! Много съвестни хора. Няма да те подведе... защото в тия инстанции след Районния съд, в който еднолично гледаш делото, в инстанциите, пред които се обжалват делата, те се разглеждат от състави. И ти трябва да разчиташ на тези хора. Делата се разпределят на докладчици. Той си докладва делото, ти вярваш, защото той го е прочел внимателно, както трябва, въпреки че ние сме длъжни и също преглеждаме. С такива хора работих.

И в адвокатурата бяха такива. Да ви кажа откровено, в Габрово на такова високо ниво бяха адвокатите! Отделно съдиите, за които ви казах, че отидоха във върховните съдилища. Ами Пеньо Платиканов, който беше окръжен прокурор, се пенсионира в Главна прокуратура. Димитър Димитров, който беше районен прокурор, когато аз отидох, после беше зам.-окръжен, той после стана заместник-главен прокурор на Татарчев. Това бяха страхотни юристи. И помощ колегиална е имало. Не да си нагаждаме делата, а просто по казуси. Сега не мога разбера – много юристи са, пък...

Вече има осем юридически факултета.

И в Търново има. Аз като председател на Окръжния съд съм назначавала завършили тук. Те са доста добри. Преподавателите им са софийските. На мен състудентка ми е Снежана Начева. Непременно я поздравете, ако я видите. Тя е превъзходен човек. Често се виждахме, като идваше да чете лекции. Ами Начко, съпругът ѝ? Беше съдия, започна от Никопол.

Проф. Начева ми разказа много, особено за преподавателите.

О, прекрасни! Михаил Андреев, Кожухаров, Евгени Каменов... Боян Каменов, неговият брат преподаваше в Минно-геоложкия математика ли, не помня точно. Моите съученици всичките бяха в техническите ВУЗ-ове, аз им показвах моята книжка и казвах: “Погледнете: професори и академици, най-най!” и туй беше при тях – най-най, ама те изпитва и те разбира, че ти знаеш нещо. Няма да те къса, но оценката си е оценка. И колегите ми... пък за Румен³ да не говоря! (пауза)

Когато вие бяхте студенти, коя реализация беше най-желана, най-престижна: следовател, прокурор, съдия...?

Ние бяхме толкова малко, но, не знам защо, много хора искаха да бъдат адвокати. Но не беше така – кой откъдето иде, да бъде адвокат. Аз сега харесвам това, че по 200 души кандидатстват наведнъж, а пък приемат, след издържан изпит, по 15-16. Даже веднъж на Доковска казвам: “Абе Доковска, много двойки пишете!” А тя: “Вили, аз не знам как си вземат държавните изпити!” Да не говоря за адвокатите – ето една Доковска, тя може да застане на катедрата и да ти изнесе всякаква лекция по наказателен процес. И Лулчева, и другата, как се казваше, а пък да не говоря за Атанасов, един цивилист от тяхната кантора. Не ги подценявам, и сега има умни деца.

С Нели Куцкова се познавам отдавна. Беше заместник-министър. Аз отивам при нея като председател на Окръжния съд. Имам час, всичко! Влизам, гледам някаква хлапетия там седнала... То и аз тогава не бях тъй, де – косата ми не беше побеляла изобщо (*смях*). И тя – приказвахме си, по едно време: “Абе, да мина да седна при вас да си говорим.” Нела аз много я уважавам. Няма да забравя, по линията на унификация на европейското право бяхме в Германия. С нас бяха една камара журналисти. Всичко беше на много високо ниво – и лекции, и всичко. Тогава разбрах как Германия и Италия са станали основателки на Европейския съд. Между тях почват неразбории за доставка на каменни въглища и така лека-полека, и с други страни от Европа, се сформира Европейският съд, където се разглеждат тия междудържавни спорове. Та, интересното беше, че от нашите преводачи нямаше кой да превежда говоримия немски език. И тогава Нели, която е завършила немската гимназия, тя преведе. Нея, където и да я сложиш, навсякъде става. Само дете не я избраха [за председател на САС]: всеки става, изказва се,

³ Румен Янков (1942-2010), председател на Върховния съд, на ВКС, член на Конституционния съд и негов председател от 2006 до 2009 г.

хваля я, а после се въздържа при гласуването – 11 въздържали се, абе вие малоумни ли сте!

Спомням си като бях във Висшия съдебен съвет. Сега са привилегирани: заплата на член-съдия на върховен съд, всеки си има автомобил, там апартамент, пък аз – председател на окръжен съд, дела гледам колкото колегите си и всеки вторник следобед, ако мога, пътувам, в сряда съм на заседание и вечерта се връщам. Ако имам ангажимент, в сряда сутринта пътувам и вечерта се връщам – с автобуса!

От това е диабетът, от стрес.

И 18 лева командировъчни. А сега този Висш съдебен съвет, освен да се карат помежду си – не знам прави ли ви впечатление... Не съм аз съдникът, те хората си знаят какво е. Не съм при тях. Но ние бяхме... аз едно време, когато почнах, колегите бяха на родителите ми на годините. Особено в Окръжния съд едната, Марчева, тя беше на майка ми на годините. И като почнат: за едно време. Аз мислено си викам (*пренебрежителна гримаса*). А сега си говорим с една Слава Илиева, адвокатка. Тя – баща ѝ колко се разочаровал. Аз казвам, Славе, ти пишеше “родители – БКП”, аз пишех “родители – безпартийни”. Служители. Е, кажи на теб как гледаха и на мен как гледаха.

Като стана дума, имаше ли значение членството в БКП?

На мен ми се струваше, че имаше за ръководните длъжности: председател на районен съд, председател на окръжен съд. Затова до 89-та година не съм заемала такива длъжности, защото нямам съответния произход.

И не сте била член на БКП?

Ама то не беше... не е имало толкова, че някой не е член на партията. Може би на ръководните длъжности са поставяли партийци, за да им търсят отговорност. Не знам...

А между колегите?

Между колегите – този Димитър Димитров, който се пенсионира като заместник-главен прокурор, аз като отидох, той беше партиен секретар. Но беше човек на ниво. Между колегите нямаше такова нещо тогава. А сега, след 89-та година някак... имаше хора, които гледаха на бившите, които са работили на такива длъжности, като на хора второ качество, пък аз не мога да кажа такова нещо... Не знам.

Какъв беше тогава професионалният контрол?

Имаше инспекторат към Министерството на правосъдието. Тези хора изготвяха план и периодично, на година-две, се извършваше ревизия на съдилищата. Пряко върху дейността на съдиите. Отделно беше финансовият контрол. Никога не ме е било страх, че ще дойде тази ревизия.

Какво по-точно правеха инспекторите?

Делата, преглеждат дело по дело. Отменено – защо е отменено. Аз обичах да ни правят ревизия, защото виждаш грешките си. После излизат едни сборници. След всяка ревизия министерството си прави един колегиум, отчита дейността на съответния съд, където се посочват грешките. И после се изпраща.

А тия грешки вие коментирахте ли ги с проверяващите?

Да, няма как да не ги коментираш, защото той те вика, седате и почва. Диалог. Най-напред някакви процесуални грешки, ако си допуснал. Имало е и спорове. Излизаха едни сборници с тълкувателни решения на Върховния съд. Ние се позовавахме след това на тях. Така се уеднаквява практиката на съдилищата. Сега съм извън играта – има ли го, няма ли го това, не знам. Този инспекторат, дето го създадоха, не ме захвана мене. Десет години съм пенсионерка. Пенсионирах се 2007 г.

Но правосъдната система не е толкова рухнала, както понякога се представя. Аз не мога да си представя нормален съдия, който, доказателствата да сочат това, пък той да реши другото, или да осъди невинен, или да оправдае виновен. Не мисля. И между другото, между младите има много добри юристи. Сегашният председател на Апелативния съд е роден 1973 г. и ми е бил стажант в Габрово. Много добър юрист, много подготвен. В Севлиево имаше едно момче, помня, че му давах учебници – сега е председател на Районния съд там. Има доста... Като гледам и Върховния съд: Гроздан Илиев, той е станал конституционен съдия, Ани Аджемова ми е състудентка, Иван Григоров, Бог да го прости... Та, това е. А сега понякога си викам, как може, как може три години да не напише мотивите към едно дело! Ами за какво му плащат на тоя съдия!

Това са сигурно някакви изключения, които медиите раздухват...

И на мен така ми се струва. Но съдебната система не е толкова девалвирала. Всеки носи отговорността си. Той го пише, той се подписва. И това, че с пари се оправяли дела – как да ви кажа, не ми се вярва. Може и да има такива хора. Но, тука имаше едно момче в Окръжния съд, хванаха го с едни белязани пари и си отиде в затвора.

Сега ли?

А не, преди години. Аз още работех. Но ми прави впечатление, той беше много добър юрист и ми се струва, че по-скоро беше някакъв номер. Защото той се палеше по тия игри на пари – бридж, белот, не знам какво – и изглежда, че този му е дължал. Както и да е.

През моя живот – не да съм икона, няма никой безгрешен – винаги съм се стремяла да съм обективна в работата си. Не мога за нищо да кажа, че съм направила, че съм осъдила невинен или съм оправдала виновен. Имала съм много тежки дела, особено убийствата, те сега затихнаха; особено когато по селата отиваха и убиваха за по 20-30 лева възрастни хора по домовете.

Издавали ли сте смъртна присъда?

Имам една смъртна присъда като съдия в Габровския окръжен съд. Не съжалявам. Тя не влезе в сила, тъй като измениха закона и остана доживотна без замяна. На този човек не можеше друго наказание да се постави. Той убива съпругата си, разчленява я, сварява я в един казан за ракия и я заравя. Те са били в процес на развод. Но баща му казва: “Снахата е идвала, видели са я да се качва в автобуса.” Това било на вилата. Оня твърди, че не е идвала. И от страх баща му да не го издаде, намира някакъв престъпник от някакво плевенско село, който за 1000 лв ли, забравих точно колко, убива баща му.

Тоест, синът поръчва убийството на баща си!?

Да, след като убива съпругата си. Обжалваха присъдата като приключи при нас. След това отиде във Върховния съд. До произнасянето на Върховния съд влезе в сила изменението на закона, отмяната на смъртното наказание, така че нямам изпълнена смъртна присъда. Но това за мен беше дело, за което никога няма да съжаляваш, че ще сложиш най-тежко наказание. Имало е сложни дела, трудни за разследване. Идвали са от Националната следствена служба. Имало е сложни престъпления за разкриване. Тогава не бяха масово явление тия – вървиш, гръмват те и това е.

Като казвате “тогава”, имате предвид 90-те ли или по-рано?

Ами, когато съм почнала да гледам такива тежки дела, е било след 86-та. Работеше следствието много добре. Но във всяка работа си има трудности. И граждански дела е имало трудни, когато се касае за големи суми...

Аз например не обичах да гледам брачни дела. Много трудно ми беше, когато децата са малолетни. Съгласно закона трябва да ги питаш след развода при

кого искат да отидат. Това дете, разпънато на кръст, едните го агитират едно, другите друго – това ми е било много трудно. И дори съм поддържала становището, както в литературата съм чела, че се прави в Щатите – да се назначава психолог. Като им даваме един помирителен срок след първото заседание, през туй време психолог да работи с децата. И така психологът да дава заключение детето към кой от родителите е по-привързано. Докато при нас практиката беше, детето ако е малолетно, и особено ако е момиче, задължително при майката. Но се преценяват качествата на майката: дали е добра, авторитетна жена, милее ли за детето, има ли качества да го възпитава. Това ми е било трудно. А иначе ми е било смешно, като се делят. Почват: три буркана “Омния”, 20 щипки за пране и не знам какво си. Отишла каруцата с коня в реката, те делят! И целта винаги е децата да останат заради семейното жилище – при когото са децата, той получава жилището. Това е. Иначе, какво да ви кажа: има и доста сложни неща, където свидетелстват, където очернят единия и го правят на идиот, той няма възможност... Гражданското право е това. Всяко дело, дори за разваляне на договор за наем, и то е дело. И там трябва да докажеш. Хайде, наемът се доказва с документ. Ама дали зле се стопанисва имотът, щом се стигне до съд, всичко е въпрос на доказване.

Преживявали ли сте някои от тия дела? Вие говорите, че съдията е свободен в работата си, но и носи отговорност...

Ооо, работата на съдията е като една раница, която мъкне на гърба си. Пътува си в тролея и си мисли за делото. Не можеш да се отделиш, това е. И сроковете! Месечните, за изготвяне на мотивите... Все пак трябва да се съобразяваш с много неща. Но благодаря, благодаря на преподавателите си, на колегите си, с които съм работила – адвокати, прокурори, всички. Човек сам едва ли може да се изгради, ако не се съобразяваш с околните, ако не разчиташ на тях. И най-вече, най-вече – съзнанието. В съзнанието си всеки трябва да е чист пред себе си.

Според вашите наблюдения как се промени правораздаването след 90-та година. Промени ли се характерът на престъпленията, броят им, появили ли се нови видове?

Промени се характерът на престъпността. Всяко време със своите особености. Когато почвах, нямаше такива отвлечения, убийства на улицата, нямаше. През годината я имаше едно убийство, я не. Понякога от ревност,

понякога пиянска свада, довела до спречкване. Кражбите си ги имаше. Но, стопанската престъпност едно време беше голяма. Колко счетоводители са минали през нас, колко длъжностни лица, на които е поверено да стопанисват, да речем директори... Докато сега, при частната собственост, собствениците се справят.

Иначе, виждате, тези отвличания, характерни за 90-те, началото на 2000-те, бяха затихнали, а сега отново излизат. Всяко време си има особености на престъпността. Сега например разводите намаляха. Защо намаляха? Ами те си живеят заедно и, да ви кажа, почвам да се убеждавам от много млади хора, че подписът не прави семейството.

А пък работата на съдиите – всъщност, създадох се условия за по-добра работа. Компютризацията е нещо важно. Аз например, като работя по едно дело със седем подсъдими, трябва да имам седем преписа! Представяте ли си на ония машини с индиго? Третият екземпляр не се вижда. В прокуратурата почват, имаше едни ротативки (*смях*)... Сега компютърът е блестяща работа. Заплатите също са добри. Ами как, нали ви казвам: имахме шефство със Солунския апелативен съд, председателят на наказателното отделение взимаше 3600 евро заплата, аз взимах 600 хиляди лева. Едни нули, вие сигурно не помните – което е 600 лева.

Помня, как не! Всички бяхме милионери.

Така че не могат колегите да се оплачат, условията са много добри. Повечето съдии – в София не ги гледайте, макар че всеки плаче да иде в София – имат самостоятелен кабинет. С компютъра му, заплата му, секретарката му. В Габрово в Районния съд имахме две секретарки. Как да я взема тази жена да й диктувам да пише! Тя е постоянно в съдебната зала. Докато сега – добре е. Добре е и на мен ми се струва, че правосъдието ще просъществува. Няма другарските съдилища да гледат дела (*смях*). Но, това е. Повече отговорност. Нямам представа сега инспекторатът как ги проверява. Но отговорността всеки си носи.

Последен въпрос: за тия всичките 39 години кои са най-големите ви разочарования и най-големите удовлетворения?

Удовлетворена съм от работата си. Никой не ми се е месил на мен в работата. Аз съм влагала своята отговорност и съм се стремяла всичко, което е налице, да го преценя правилно и по закона. Преди всичко е законът. Пък разочарованието, казах ви: когато почнах, когато заплатите бяха нищожни, а работата беше много, ама много – делби, не знам какви дела, от частен характер, казал му една обидна дума и веднага дело – ние работехме с машините “Марица”.

Знам ги, имах такава като студентка, “Марица 30”, портативна. Трябваше да я регистрирам в милицията...

Аз имам сега една “Контеса”, която така стои и ми е жал да я изхвърля, защото е чисто нова. Но като си помисля на каква “Марица” пишех, ей така (*прави жест, сякаш връща шейната на пишещата машина, за да започне нов ред*). Разочарованието беше това, но аз съм щастлива, че доживях тая компютризация. Съдиите да бъдат издигнати на ниво в работата си, да не са натоварени до ужас и да няма време да прочете практика. Единственото, което е, работата в Софийския районен съд по отношение натоварването на съдиите – това е голяма отговорност. Докато има съдилища, където са по двама съдии, а делата им са една кошница. И те получават заплати колкото другите. Трябва да се обърне внимание на натовареността. Защото натовареността е от особено значение. Когато ти си всеки ден в заседание и не можеш да обърнеш внимание да прочетеш делото, то дава отражение върху възможността да изготвиш мотивите.

След всичко, което преживях през тия 39 години, бях доволна, че съм завършила право. Нищо кой знае какво не ви казах, но не исках да ви занимавам с разни подробности: как започнало, как приключило. Понякога не си съгласен, ти си вложил всичко от себе си да изясниш делото, втората инстанция го отменя, за едно дребничко нещо го връща. Например аз имах едно дело за убийство, което Върховният съд го върна. През тези 10 години като апелативен съдия имах две отменени дела. Та това дело го върнаха и вторият състав постанови същата присъда. Тогава Върховният съд я потвърди. Имах и едно транспортно, което Върховният съд отмени, но аз не бях съгласна. Някакво младо момче, студент по медицина, кара мотоциклет. Предстои му минаване през кръстовище. Когато навлиза в кръстовището един, без да е дал мигач, го помита и го убива. И оправдаха този шофьор. Не бях съгласна. Ходих на самото място на произшествието: ако е дал мигач, че ще завива, видимостта е абсолютно налице. Обаче приеха, че не е. Вещи лица, не знам какво... Това си го помня. Помня майката и бащата, бяха вече в такава възраст, че нямаше да си родят друго дете. И те май бяха медици, в Плевен беше станало произшествието. Всяко дело си го следиш, изживяваш го, постановил си присъда, протестирана е от прокурора, дали после ще я обжалват, дали по-висшата инстанция ще потвърди и ще приеме становището... Тежките дела се гледат в разширен състав. Не е без значение.

А сега гледам този, шведа, дето беше изритал камериерката. Първо, за мен квалификацията е неправилна – хулиганство. Какво хулиганство, той я ритна с крак в главата, жизненоважен орган! Те го съдят за хулиганство. Ами, правилно е наказанието: когато не си осъждан и е за хулиганство, може да ти се наложи административно наказание глоба. Ама да те ритнат в главата! Вярно, не настъпили кой знае какви последици, но тази квалификация не ми харесва. Няма с един швед да се ликвидира туризмът на Слънчев бряг.

Разговора води Даниела Колева